

CULTUUR & MEDIA

KLASSIEK & ZO Peter van der Lint

Overrompend en overdonderend

Soms heb je zulke goede voornemens, en dan blijkt de praktijk vaak weerbarstiger dan gedacht. Het was een week van goede wil, eentje van verrassende invallers, eentje van verrassende tegenvallers ook. Een treurige week met doden, van muzikale grootheden van wie je wist dat de dood niet veraf meer kon zijn, maar ook van totaal onverwacht heengaan. En het was een week waarin zelfs een nep-dode opdook. Laat ik met die goede voornemens beginnen.

Ik kreeg deze week – terecht – een mail van een trouwe lezer. Die verbaasde zich over het totaal ontbreken van enige verslaggeving in *Trouw* over het Gergiev Festival in Rotterdam. De ambities daarvoor waren wat mij betreft hoog geweest. Maar op de openingsavond op donderdag gooide een plots opkomende koorts roet in het eten. En toen ik mij zaterdag opmaakte om voor twee concerten naar Rotterdam af te reizen, inmiddels weer redelijk opgeknapt, was er druk intermedieel overleg over een dode. Vrijdagsavond laat was de Hongaarse schrijver György Konrad overleden. Te laat om de zaterdagkrant nog te kunnen halen. Het overleg eindigde met de constatering dat de enige juiste plaats voor een waardige necrologie op de Cultuur & Media-pagina's in de maandagkrant zou zijn. Daardoor moest het verslag over het Gergiev Festival sneuvelen.

Heel jammer. Maar er waren dat weekend heel wat meer bijzondere muziekevenementen die de krant niet gehaald hebben. De jaarlijkse Opening Night van het Concertgebouworkest bijvoorbeeld. Daar hadden ze ook met onvoorziene omstandigheden te maken, omdat zowel de maestro (Franz Welser-Möst) als de soliste (Janine Jansen) hadden moeten afzeggen wegens blessures. Elinh Chan bleek een waardige invaller en dirigeerde een kloekke Tsjajkovski-avond. Over twee weken is

haar inauguratie-concert als chef-dirigent bij het Antwerp Symphony Orchestra. Prima keus lijkt me. In plaats van Janine kwam Simone Lamsma het vioolconcert van Tsjajkovski spelen en dat was een openbaring. We wisten natuurlijk al hoe goed Lamsma is, maar hier pakte ze iedereen in met een overrompende uitvoering. Vooral in de grote cadens in het eerste deel toonde de violiste haar kracht. Voor mij hét hoogtepunt van de week. Ze sprak na afloop op een aandoenlijke manier het publiek toe, en speelde als toegift met vijf strijkers van het orkest het tweede deel van Tsjajkovski's strijksesxtet 'Souvenir de Florence'. Klasse.

Een dag later was de opening van het NTR ZaterdagMatinee-seizoen nogal een tegenvaller. Dirigent Stanislaw Kochanovsky zette vooral in op luid, luider, luider en hielp daarmee zowel Tsjajkovski's als Rachmaninov's 'Francesca da Rimini' om zeep. Wel een interessant en origineel programma.

En dan treuriger zaken. Over de dood van pianist Daniel Barenboim heeft de krant uitgebreid bericht. Even leek het erop dat zijn collega Paul Badura-Skoda (91) ook overleden was, maar dat bleek later niet zo te zijn. Het gaat weliswaar niet goed met hem, maar hij leeft nog wel. De totaal onverwachte dood van Jaco Huipjen (57) schokte de zangerswereld. De Nederlandse bas heeft aanzien onder collega's en liefhebbers, behoorde tot de 'school' van Eva-Maria Westbroek en Frank van Aken. Huipjen kon een bloedmooi en overdonderend geluid maken. Zijn plotse dood is overdonderend.

We wisten al hoe goed Simone Lamsma was, maar met Tsjajkovski pakte ze iedereen in

Simone Lamsma, vorig jaar met het New York Philharmonic. FOTO: BRYAN THOMAS, HH

HOOFDROL De Vlaamse theatermaker Stef Aerts speelt Freud onder regie van Ivo van Hove. 'Freud was een pionier, een radicaal, een eenzame man.' En nee, Aerts wilde zich niet afzetten tegen zijn theatervader Van Hove. Integendeel.

interview Sandra Kooke

'Freud vroeg zich steeds af: ben ik wel goed bezig?'

Beelden uit de voorstelling die gebaseerd is op een stuk van Jean Paul Sartre. Links: Stef Aerts als de jonge Freud. Rechtsboven: Hans Kesting, Ilke Paddenburg en Stef Aerts. Rechts: Stef Aerts als Joep Paddenburg. FOTO'S JAN VERSWEYVELD

S tel, je behoort tot een jong theatergroepje en wordt al jaren bestookt door Ivo van Hove met de vraag om een keer samen te werken. Ivo van Hove, die werkte met David Bowie, Juliette Binoche, Bryan Cranston en Jude Law. Stef Aerts (31) past nu in dit illustre rijtje. Hij speelt de hoofdrol tussen de acteurs van Internationaal Theater Amsterdam en enkele andere collega's van FC Bergman.

Tijdens de repetitie staat hij als de jonge Sigmund Freud te analyseren hoe een arts en patiënt een hypnose-sessie doormaken. In een grote, gewelddige, witte ruimte zijn verschillende settings ondergebracht: een gedekte eetkamer, een behandelkamer met bed, een huiselijk raamkozijn met planten, zijtes, een divan.

De arts Breuer (Steven van Watermeulen) neemt zijn patiënt Cécilie (Hélène Devos) tijdens hypnose zachtzinnig mee in haar verdraaide, keurige

'Freud maakte geen beredeneerde keuzes, maar emotionele. Zijn onbewuste dreef hem ertoe, zou je kunnen zeggen.'

herinneringen over de dood van haar vader. Nu wil de jonge Freud het overnemen. Hij stelt zijn vragen doortastend en al snel reikt Cécilie hoe ze haar vader dood aantroft in de armen van een prostituee. Zo streeft hij zijn leermeester voorbij. Een patroon dat zich in dit stuk meermaals voordoet.

Een stuk over Freud (1856-1939), de man die de psychoanalyse uitvond, ons bewustmaakte van het onbewuste en ons opzadelde met het oedipus- en elektro-complex: vadermoord en moedermoord. Hoewel hij de psychologie een eind op weg heeft geholpen, zijn veel van zijn denkbeelden alweer uit de tijd. Waarom dan nu een stuk over deze man?

"Dat vroegen wij ons in eerste instantie ook af", vertelt Aerts als hij na de repetitie vermoed op de divan komt zitten. "Maar dit is geen biopic, het gaat over een man met een idee, waarmee hij zich op glad ijs bevindt. Een man die veel weerstand ontmoet, veel offers moet brengen, ook privé. Dat maakt hem een eenzame man. Dat verhaal vind ik belangwekkender dan een lofzang op zijn werk.

"Freud was een pionier, een radicaal, hij bediende zich van een dubbele moraal als het hem zo uitkwam. Hij maakte geen beredeneerde keuzes, maar emotionele. Zijn onbewuste dreef hem ertoe, zou je kunnen zeggen. Het maakt hem niet direct een toffe kerel met wie je wat wil drinken, maar ik streef ernaar dat het publiek hem tot op zekere hoogte wil volgen."

Dit verhaal over Freud is geschreven door Jean-Paul Sartre, de Franse filosoof die geldt als de vader van het existentialisme. Hij schreef het voor de filmregisseur John Huston. Toen zijn ruzie kregen over de enorme lengte van het script trok Sartre zich terug uit de film. Hij gaf de omvangrijke tekst uit als 'Le Scénario Freud' (The Freud Scenario). Van Hove kreeg als eerste de rechten op het script en nu zal het stuk in het theater te zien zijn. In een door FC Bergman en dramaturg Koen Tachet sterk verkorte versie.

Aerts: "Ik was er verbaasd over hoe goed Sartre gedocumenteerd was. Freud ging echt intuïtief te werk. Hij vroeg zich steeds af: ben ik wel juist bezig? Dat intuïtief verder strompelen

vind ik iets moois en bijzonders van hem."

Het was Van Hove die dit stuk wilde doen. "We wilden al lang samenwerken en zochten al zeven jaar naar een goed onderwerp. Van Hove was zo begeesterd door het onderwerp dat dat de doorslag gaf voor ons. Hij stond eigenlijk net zo in brand voor dit stuk als Freud voor zijn nieuwe inzichten."

Aerts werkte voor het eerst met Van Hove samen toen hij in 2009 stage liep bij Toneelgroep Amsterdam. Hij speelde in de voorstelling 'Rocco en zijn broers' en was invaller in 'Het temmen van de feeks'. De acteurs van FC Bergman kennen Van Hove ook als docent aan de Antwerpse toneelschool. "In onze tijd was hij hoofd van de jury. En we zagen zijn stukken in schouwburg De Singel. Zo kenden we hem een beetje."

Maar waarom Van Hove zo graag met het jonge clubje theatermakers dat sinds 2012 bestaat wilde samenwerken, is hem niet helemaal duidelijk. "We vonden het wel een fijne vraag, want we houden van zijn werk. En de stagen tien jaar geleden was heel goed bevalen. Ik maak graag producties, maar

wilde nu heel graag acteren. Niet vanwege de rol, maar vanwege Ivo en Jan. Acteren vraagt om toewijding, het is heftig en kwetsbaar. Daarom doe ik dat het liefst met mensen met wie ik me verbonden voel. Dat heb ik met Ivo en Jan. Vanwege hun oeuvre, manier van werken en hun esthetiek."

Aerts heeft het steeds over dit duo: Van Hove en zijn partner Jan Versweyeld, die altijd verantwoordelijk is voor de enscenering van Van Hove's voorstellingen. "Vorm is extreem belangrijk in de voorstellingen van FC Bergman. Daar ben ik gevoelig voor. Ik zou mij moeilijk over kunnen geven aan een smakeloze of onnozele scenografie. Maar bij Jan is dat in goede handen."

"Met FC Bergman maken we maar één productie per jaar. We doen er altijd heel lang over. Deze keer moet het in zes weken. Dat is waanzinnig kort voor ons, we geven ons aan hen over. Wat helpt, is dat je hier vanaf dag één van de repetities in decor en kostuums staat, met licht en geluid. Dat inspireert. Ze werken enorm economisch. Ik ben nogal ongeduldig, dus dat spreekt me wel aan."

VOORSTELLING

'Freud' van ITA en FC Bergman, het huisgezelschap van Toneelhuis, gaat op 22 september in première bij Internationaal Theater Amsterdam. Info. www.ita.nl

'Ivo is er niet de man naar om een duidelijke moraal uit te dragen. Mede daarom zijn zijn stukken zo sterk.'

"Maar daarbinnen is er een voor mij wonderbaarlijke ruimte om dingen uit te vinden. Het is en blijft een zoektocht, ook door de grote openheid van Ivo en Jan, die het soms ook niet weten. Dat vind ik heel bijzonder. Waar het uiteindelijk naartoe gaat in deze voorstelling, weet ik nog niet. Maar Ivo is er niet de man naar om een duidelijke moraal uit te dragen. Dat is een van de redenen waarom zijn stukken zo sterk zijn."

Een logische vraag in dit verband: is de dertig jaar oudere Van Hove een theatervader voor hem waar hij zich tegen af moet zetten?

Aerts kijkt een beetje verbaasd. "Hij is een heel inspirerende theatermaker van een oudere generatie. Dus dat is hier wel aan de hand, ja. Maar ik heb me nooit hoeven uitvechten boven de vorige generatie."

"Dat gevecht vond plaats in de jaren tachtig, met de Actie Tomaat en de Vlaamse golf in het theater. Dat waren acties om ontvoogding te krijgen. Nu kijkt de oudere generatie bewonderend of geamuseerd naar ons. Het gaat met wederzijds respect."